

การสนทนากลุ่มแบบออนไลน์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ
ภายใต้สถานการณ์แพร่ระบาดของโควิด-19

ศาสตราจารย์ (พิเศษ) ดร.จำเนียร จวงตระกูล¹

กรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

รองศาสตราจารย์รัฐจวน ประวัติเมือง

คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

รองศาสตราจารย์ ดร. กล้าหาญ ณ น่าน

คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ลัดดาวัลย์ สำราญ

คณะบริหารธุรกิจและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี ศูนย์สุพรรณบุรี

พิบูลย์ ธาระพุทธิ

สถาบันรับรองคุณวุฒิวิชาชีพฯ ทรัพยากรบุคคลประเทศไทย

ดร. สุธมนตา ตันวงศ์वाल

บัณฑิตวิทยาลัยการบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ

ดร.สุเนตร มินสุข

อภิลิธิ์ประเทศไทย

ดร.บวรนนท์ ทองกัลยา

สมาคมการจัดการงานบุคคลแห่งประเทศไทย

วันที่ได้รับต้นฉบับบทความ : 20 เมษายน 2564

วันที่แก้ไขปรับปรุงบทความ : 1 มิถุนายน 2564

วันที่ตอบรับตีพิมพ์บทความ : 21 กรกฎาคม 2564

บทคัดย่อ

บทความวิชาการฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะนำเสนอแนวทางการจัดการสนทนากลุ่มแบบออนไลน์ (Online Focus Group: OFG) เพื่อเป็นทางเลือกหนึ่งสำหรับนักวิจัยเชิงคุณภาพที่ดำเนินการเก็บข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพจากผู้เข้าร่วมโครงการวิจัยในสถานการณ์แพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ข้อมูลที่นำเสนอในบทความนี้เป็นผลมาจากการทบทวนวรรณกรรมทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษเกี่ยวกับการจัดการสนทนากลุ่มแบบดั้งเดิม (Traditional Focus Group: TFG) และการจัดการสนทนากลุ่มแบบออนไลน์ เพื่อค้นหาส่วนประกอบที่สำคัญของการสนทนากลุ่มทั้งสองแบบแล้วนำมาเปรียบเทียบกัน จากนั้นนำเสนอแบบจำลองประกอบด้วยขั้นตอนการสนทนากลุ่มแบบออนไลน์ เพื่อเป็นแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบ

¹ Corresponding Author E-mail : professordrjj@gmail.com

ออนไลน์ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ช่วยให้การดำเนินการวิจัยสามารถดำเนินต่อไปได้ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัยได้ตามเป้าหมายในช่วงเวลาที่ยากลำบากจากการแพร่ระบาดของโควิด-19 ได้ต่อไป

คำสำคัญ : การวิจัยเชิงคุณภาพ, การสนทนากลุ่ม, ออนไลน์, โควิด-19

Conducting Online Focus Group Interview in Qualitative Research Under the Pandemic of COVID-19

Jamnean Joungtrakul, DBA., Ph.D.

Board of Trustees, Kalasin University

Associate Professor Runjuan Prawatmuang

Faculty of Business Administration, Ramkhamhaeng University

Assistant Professor Khahan Na-Nan, Ph.D.

Faculty of Business Administration, Rajamangala University of Technology Thanyaburi, Pathum Thani

Assistant Professor Laddawan Someran, Ph.D.

Faculty of Business Administration and Information Technology Rajamangala University of
Technology Suwanabumi

Piboon Tharaputi

Thailand Human Resource Certification Institute

Sumontha Tonvongval, Ph.D.

Graduate School of Business, Assumption University

Sunetr Meensuk, Ph.D.

Ebilities Thailand

Borwornnan Thongkalya, Ph.D.

Personnel Management Association of Thailand

Received : April 20, 2021

Revised : June 1, 2021

Accepted : July 21, 2021

Abstract

This review paper aims to present a proposed process for conducting an online focus group (OFG) as an alternative method of data collection in qualitative research project during the present pandemic of COVID-19. Data and information present in this paper is the result of a review of a number of literatures both in Thai and English related to both the process of conducting traditional focus group (TFG) and OFG. This is to identify the major elements of both types of focus group. A comparison of major elements of both types of focus group found from literatures was then made. Then an alternative model of process of OFG was proposed for consideration in conducting OFG for future operations in collecting data in qualitative research projects. This would help them to

complete their qualitative research projects and achieving the established objectives and goals of their research projects during the difficult time of the pandemic of the COVID-19 and beyond.

Keywords: Qualitative Research, Focus Group, Online, COVID-19

บทนำ

การสนทนากลุ่มแบบออนไลน์เป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างหนึ่งในการวิจัยเชิงคุณภาพและเป็นทางเลือกที่สำคัญสำหรับนักวิจัยเชิงคุณภาพที่ต้องดำเนินโครงการวิจัยให้สำเร็จตามเป้าหมายและเวลาที่กำหนดไว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายใต้สถานการณ์แพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา-19 ที่กำลังระบาดอย่างกว้างขวางทั้งในประเทศไทยและประเทศต่างๆ ทั่วโลก นับตั้งแต่การเริ่มต้นของการแพร่ระบาดของไวรัสที่เมือง Wuhan ในมณฑล Hubei แห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ในเดือนธันวาคม 2562 มาถึงปัจจุบัน (Davidson, 2020, online; Tay et al., 2020: 363) นับถึงวันที่ 18 พฤษภาคม 2564 ผู้ป่วยจากการติดเชื้อไวรัสชนิดนี้จากทั่วโลกมีจำนวน 164,286,752 คนเสียชีวิตจำนวน 3,404,813 คน (Worldometer, 2021: Online) ในขณะที่ในประเทศไทยมีผู้ป่วยจากการติดเชื้อไวรัสชนิดนี้จำนวน 113,555 คน และเสียชีวิตไปแล้วจำนวน 649 คน (ประชาชาติธุรกิจ, 2564, Online) ซึ่งการแพร่ระบาดนี้มีผลกระทบต่อการทำงานของประชาชนเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านเศรษฐกิจ สังคม การศึกษาและการสาธารณสุข เป็นเหตุให้ภาครัฐจำเป็นต้องใช้มาตรการต่างๆ ในการควบคุมและป้องกัน คือการประกาศภาวะฉุกเฉินโดยใช้อำนาจตาม พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2010, Online) อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งมีข้อกำหนดหลายประการที่ประชาชนต้องปฏิบัติเพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา-19 เช่น การสวมหน้ากากอนามัย การเว้นระยะห่างทางสังคม การรับประทานอาหารร้อน หมั่นล้างมือ การห้ามชุมนุม การงดเว้นการเดินทางและงดการจัดกิจกรรมต่างๆ ที่มีการรวมกันของบุคคลจำนวนมาก เป็นต้น โดยในขณะที่ยังไม่สามารถควบคุมการแพร่ระบาดได้ ประชาชนจำเป็นต้องระมัดระวังเพื่อป้องกันการติดเชื้อโดยการปฏิบัติตามข้อกำหนดอย่างเคร่งครัด ซึ่งข้อกำหนดต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเว้นระยะห่างทางสังคม มีผลกระทบต่อเนื่องมาถึงการดำเนินการวิจัยโครงการเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพที่จำเป็นต้องใช้วิธีการต่างๆ ที่ต้องใกล้ชิดกับผู้เข้าร่วมโครงการหรือผู้ให้ข้อมูล เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกต การเข้าร่วมกิจกรรม การสนทนากลุ่ม เนื่องจากเป็นร่วมสนทนาเพื่อให้และแลกเปลี่ยนข้อมูล ดังนั้นการจัดการสนทนากลุ่มแบบออนไลน์จะทำให้ให้นักวิจัยสามารถเก็บรวบรวมข้อมูลได้ตามเป้าหมาย แม้อยู่ในสถานการณ์วิกฤตเช่นปัจจุบัน

แม้สถานการณ์ระบาดจะยืดเยื้อออกไป แต่กระบวนการวิจัยก็ยังคงต้องดำเนินการต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อสร้างความรู้และทฤษฎีขึ้นเพื่อใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาไปสู่การพัฒนาประเทศชาติและสังคมต่อไป ซึ่งรวมถึงโครงการวิจัยเชิงคุณภาพโดยตรงและโครงการวิจัยเชิงคุณภาพอันเป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยแบบผสม ซึ่งการออกแบบการวิจัยที่กำหนดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสนทนากลุ่ม จึงอาจไม่สามารถกระทำได้ในช่วงเวลาของการแพร่ระบาดของโควิด-19 ดังนั้นการสนทนากลุ่มแบบออนไลน์จึงเป็นทางเลือกในสถานการณ์ปัจจุบันและในอนาคตที่มีการใช้เทคโนโลยีเข้ามาใช้ดำเนินการต่างๆ รวมทั้งการวิจัยและการดำรงชีวิตของประชาชนอีกด้วย

การสนทนากลุ่มแบบออนไลน์เป็นพัฒนาการต่อเนื่องจากการสนทนากลุ่มแบบดั้งเดิม โดยเป็นการนำเทคโนโลยีมาช่วยอำนวยความสะดวก ทำให้ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มไม่ต้องเดินทางมาร่วมประชุมในสถานที่ที่กำหนด ทำให้นักวิจัยสามารถเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพได้ภายใต้สถานการณ์แพร่ระบาดของโควิด-19 และสามารถใช้อีกทางเลือกในการวิจัยในสภาวะปกติได้อีกด้วย เนื่องจากสามารถช่วยอำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้หลายด้าน โดยเฉพาะประเด็นการเดินทาง ทำให้ไม่ต้องเดินทางมาร่วมประชุมกันในพื้นที่เดียวกัน อีกทั้งนักวิจัยสามารถนำผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มแบบออนไลน์ที่มีถิ่นที่อยู่ห่างไกลจากทุกพื้นที่ให้เข้าร่วมในการสนทนากลุ่มแบบออนไลน์ได้ โดยจากการทบทวนวรรณกรรมพบว่ามิงานตีพิมพ์เผยแพร่เกี่ยวกับการสนทนากลุ่มแบบออนไลน์ที่เป็นภาษาอังกฤษจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการวิจัยด้านการแพทย์ พยาบาลและการสาธารณสุข ส่วนบทความที่เป็น

ภาษาไทยยังมีไม่มากนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการวิจัยทางด้านสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์ เนื่องจากการสนทนากลุ่มทุกรูปแบบในปัจจุบันเป็นแนวคิดและทฤษฎีที่นำมาจากประเทศตะวันตกที่มีบริบทแตกต่างไปจากวัฒนธรรมและสังคมไทย ดังนั้นการจัดการสนทนากลุ่มแบบออนไลน์ในประเทศไทยจึงต้องนำมาปรับแก้ทางด้านความแตกต่างทางวัฒนธรรมเข้ามาประกอบการพิจารณาด้วย เพื่อให้ นักวิจัยสามารถเก็บรวบรวมข้อมูลตามที่คาดหวังได้ ส่วนประเด็นเกี่ยวกับการคำนวณค่าใช้จ่ายที่ใช้ในการจัดการสนทนากลุ่มแบบออนไลน์นั้น ยังไม่พบการนำเสนอวิธีการคำนวณค่าใช้จ่ายในวรรณกรรมที่เป็นภาษาไทย ดังนั้นในบทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอ แนวทางในการดำเนินการสนทนากลุ่มแบบออนไลน์โดยนำปัจจัยทางวัฒนธรรมของสังคมไทยเข้ามาประกอบด้วย นอกจากนี้ยังจะได้นำเสนอแนวทางการคำนวณค่าใช้จ่ายในการจัดการสนทนากลุ่มแบบออนไลน์ในบริบทของประเทศไทย ดังนั้นบทความนี้ประกอบด้วยสาระสำคัญซึ่งประกอบด้วย (1) บทนำ คือส่วนที่แนะนำข้อเสนอประเด็นที่จะศึกษาและความสำคัญของเรื่องที่จะศึกษา รวมทั้งสาระสำคัญของเนื้อหาของบทความ (2) วิธีดำเนินการ (3) แนวคิดเกี่ยวกับการสนทนากลุ่มแบบออนไลน์ (4) แบบจำลองการจัดการสนทนากลุ่มแบบออนไลน์ (5) สรุปและเสนอแนะ

วิธีดำเนินการ

บทความนี้เป็นบทความวิชาการ วิธีการดำเนินการที่ใช้ในการเขียนบทความดำเนินการโดยการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการสนทนากลุ่มทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ รวมถึงวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการสนทนากลุ่มแบบดั้งเดิมและแบบออนไลน์ เพื่อค้นหาส่วนประกอบที่สำคัญของการสนทนากลุ่มทั้งสองแบบ แล้วนำผลที่ได้มาเปรียบเทียบเพื่อค้นหาส่วนที่คล้ายคลึงและส่วนที่แตกต่างกัน เพื่อนำมาจัดทำข้อเสนอเป็นแบบจำลองของกระบวนการและขั้นตอนการดำเนินการสนทนากลุ่มแบบออนไลน์ที่มีความเหมาะสมกับบริบทของสังคมและวัฒนธรรมไทยรวมทั้งสถานการณ์ของการแพร่ระบาดของโควิด-19 พร้อมทั้งนำเสนอประเด็นการคำนวณค่าใช้จ่ายในการจัดการสนทนากลุ่มแบบออนไลน์ และความท้าทายที่นักวิจัยควรคำนึงถึงในการดำเนินการสนทนากลุ่มแบบออนไลน์ ทั้งนี้เพื่อให้สามารถนำวิธีการสนทนากลุ่มไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สามารถดำเนินโครงการวิจัยเชิงคุณภาพต่อเนื่องไปได้ในภาวะการระบาดของโควิด-19 ส่งผลให้โครงการวิจัยเชิงคุณภาพสำเร็จได้ตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการวิจัยตามที่กำหนดไว้ด้วยความปลอดภัยทั้งคณะนักวิจัยและผู้เข้าร่วมโครงการวิจัย ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มแบบออนไลน์และผู้เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ยังสามารถนำไปใช้ภายหลังการแพร่ระบาดของโควิด-19 ได้อีกด้วย

แนวคิดเกี่ยวกับการสนทนากลุ่มแบบออนไลน์

ลักษณะสำคัญและการจัดประเภทของการสนทนากลุ่มแบบออนไลน์

การสนทนากลุ่มแบบออนไลน์มีชื่อเรียกหลายอย่าง เช่น การสนทนากลุ่มแบบอิเล็กทรอนิกส์ (Electronics Focus Group) (Rezabek, 2000: Online) การสนทนากลุ่มแบบเสมือน (Turney & Pocknee, 2005: 31-43) เป็นต้น ทั้งนี้การสนทนากลุ่มแบบออนไลน์ถือว่าเป็นพัฒนาการที่เกิดขึ้นต่อเนื่องมาจากการสนทนากลุ่มแบบดั้งเดิม (Stancanelli, 2010:761) โดยได้นำเทคโนโลยีการสื่อสารในรูปแบบต่าง ๆ เข้ามาช่วยในการดำเนินการ จากการศึกษาผลงานของ วรณ คุณดิลกมถ, นิตยา วงศ์ยศ, เพชรรัตน์ เอื้ออภิสธิธิวงศ์ และ สติระ เผือกประพันธ์ (2559:113-117); Lewis & Muzzy (2020:online); Thrul, Belohlavek, Hambrick, Kaur, & Ramo (2017: 106) สรุปได้ว่า การสนทนากลุ่มแบบออนไลน์เป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพประเภทหนึ่ง ที่สามารถเก็บรวบรวมข้อมูลได้อย่างรวดเร็วเช่นเดียวกับการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสนทนากลุ่มตามปกติ โดยข้อแตกต่างคือการนำ

เทคโนโลยีการสื่อสารเข้ามาช่วยทำให้เกิดความสะดวกและช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายหลายด้าน เช่น การเดินทาง การต้อนรับหรือการรับรองผู้เข้าร่วมประชุม ตลอดจนเป็นวิธีการที่ทำให้ผู้เข้าร่วมประชุมสนทนามีความปลอดภัยจากภาวะความเสี่ยงอันตรายในสถานการณ์ต่างๆ เช่น การระบาดเชื้อโควิด-19 เป็นต้น

ส่วนการจัดแบ่งประเภทของการสนทนากลุ่มแบบออนไลน์กระทำเพื่อให้เกิดความเข้าใจได้ง่ายยิ่งขึ้น โดยในที่นี้จะนำเสนอการสนทนากลุ่มแบบออนไลน์ซึ่งเป็นที่นิยม ซึ่งแบ่งเป็น 2 ประเภทตามที่ วรณน คุณดิลกกมล และคณะ (2559:113); Rezabek (2000: online); Stewart & Williams (2005: 403-406); Sintjago & Link (2012: online); Bozkurt (2018: online) ได้อธิบายไว้ คือ (1) แบบทำในเวลาเดียวกัน (Synchronously) หรือตามเวลาจริงพร้อมกัน (Real time) กล่าวคือ ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มเข้ามาสนทนากันในห้องประชุมอิเล็กทรอนิกส์ในเวลาเดียวกัน เช่น มาสนทนาแสดงความคิดเห็นในแอปพลิเคชัน Zoom) เป็นต้น การสนทนาแบบนี้จะคล้ายกับการสนทนากลุ่มตามปกติ เพียงแต่ไม่ได้เดินทางมาประชุมที่ห้องประชุมหรือสถานที่ที่กำหนดไว้ ดังนั้นผู้เข้าร่วมสนทนาจะสนทนาผ่านแอปพลิเคชันที่ใช้ในการประชุมจากสถานที่ที่ตนอยู่ โดยเข้าร่วมสนทนาอยู่ในการประชุมพร้อมกันตามเวลาที่กำหนดไว้ล่วงหน้าและมีปฏิสัมพันธ์ เสนอและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกับผู้อื่นได้ทันที (2) แบบจัดในเวลาไม่พร้อมกัน (Asynchronously) หรือแบบไม่เป็นตามเวลาจริง (Not in a real time) ซึ่งต่างจากแบบแรกคือผู้เข้าร่วมสนทนาไม่ต้องเข้าร่วมประชุมเพื่อสนทนาพร้อมกันตามวันเวลาที่กำหนด เป็นการอำนวยความสะดวกแก่ผู้เข้าร่วม โดยสามารถให้ข้อมูลในป้ายกระดานที่จัดไว้ให้ภายในช่วงเวลาที่กำหนด ผู้เข้าร่วมสนทนาสามารถดำเนินการได้ตามเวลาที่แต่ละบุคคลสะดวกและสามารถอ่านความเห็นของผู้เข้าร่วมคนอื่นที่ได้แสดงไว้บนป้ายกระดานก่อนหน้านั้น แล้วแสดงความคิดเห็นของตนลงในป้ายกระดานที่กำหนดไว้ การสนทนากลุ่มแบบออนไลน์แบบแรกเป็นแบบที่ได้รับความนิยมมาก เนื่องจากมีความใกล้เคียงกับการสนทนากลุ่มแบบดั้งเดิม โดยเป็นเพียงการปรับกระบวนการและขั้นตอนบางส่วนมาใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์เข้ามาสนับสนุน ทั้งนี้ในบทความนี้จะเน้นการนำเสนอการสนทนากลุ่มแบบออนไลน์แบบทำในเวลาเดียวกัน (Synchronously) เนื่องจากมีความคล้ายคลึงกับการสนทนากลุ่มแบบดั้งเดิมที่เป็นที่รู้จักคุ้นเคยกันดีในชุมชนนักวิจัยไทย

คุณประโยชน์และข้อจำกัดของการสนทนากลุ่มแบบออนไลน์

การสนทนากลุ่มแบบออนไลน์มีคุณประโยชน์ที่ถือว่าเป็นจุดเด่นหลายประการ ในขณะที่เดียวกันก็มีข้อจำกัดที่ถือเป็นจุดอ่อนหลายประการ ซึ่งมีผู้นำเสนอไว้หลากหลาย เช่น ผู้เข้าร่วมสนทนาไม่จำเป็นต้องเดินทางไปยังสถานที่จัดประชุมกลุ่มเพื่อสนทนา ไม่มีค่าใช้จ่ายในการเดินทางและค่าใช้จ่ายในการต้อนรับและรับรอง ผู้เข้าร่วมสนทนา เป็นต้น (Oringderff, 2004: 69-75; Murgado-Armenteros, Torres-Ruiz, & Vega-Zamora. 2012: 73-86) ทั้งนี้ วรณน คุณดิลกกมล และคณะ, 2559: 114) ได้นำผลงานของ Murgado-Armenteros et al. (2012: 78) มาแปลเป็นภาษาไทย และจัดทำตารางเปรียบเทียบให้เห็นภาพจุดแข็งและข้อจำกัดที่ชัดเจน จึงได้นำมาปรับปรุงเพิ่มเติมแล้วนำเสนอดังที่แสดงไว้ในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จุดแข็งและข้อจำกัดของการจัดการสนทนากลุ่มออนไลน์

จุดแข็ง	ข้อจำกัด
1. ทำให้สามารถนำผู้ที่อยู่ในสถานที่ห่างไกลเข้ามาร่วมสนทนากลุ่มได้	1. เฉพาะผู้ที่ใช้อินเทอร์เน็ตเท่านั้นที่สามารถเชิญเข้าร่วมสนทนากลุ่มได้
2. ค่าใช้จ่ายต่ำกว่าการจัดสนทนากลุ่มแบบดั้งเดิม เพราะไม่มีค่าใช้จ่ายบางส่วน เช่น ค่าเช่าห้อง ค่าใช้จ่ายในการเดินทางของผู้ดำเนินการสนทนา เป็นต้น	2. ผู้เข้าร่วมสนทนาอาจประสบความยุ่งยากทางด้านเทคนิคในการมีปฏิสัมพันธ์ได้ เช่น ปัญหาจากการเชื่อมต่อสัญญาณอินเทอร์เน็ต เป็นต้น
3. ธรรมชาติของการสื่อสารอิเล็กทรอนิกส์ นำไปสู่พลวัตที่ส่งเสริมให้ผู้เข้าร่วมออกความเห็นค่อนข้างรวดเร็ว เป็นการสร้างปฏิกริยาตอบสนองจากการกระตุ้น	3. อัตราการเข้าร่วมหรือการติดต่อสัมพันธ์กับผู้เข้าร่วมสนทนาอื่นๆ อยู่ในระดับต่ำ
4. ผู้เข้าร่วมสนทนาสามารถแสดงความคิดเห็นได้มากกว่า ใช้เวลาน้อยกว่าและดำเนินการได้ง่ายกว่า	4. ข้อมูลข่าวสารจากสัญญาณที่ไม่ใช่คำพูด ซึ่งมีผลอย่างมากในความสมบูรณ์ของการวิเคราะห์การสนทนาอาจไม่สามารถนำมาใช้ได้
5. ข้อดีของการไม่เปิดเผยตนเองในกลุ่มของผู้เข้าร่วมสนทนา ช่วยลดความเสี่ยงในการปิดกั้นการแสดงความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมสนทนา	5. บทบาทของผู้ดำเนินการสนทนาถูกลดลงอย่างมาก เป็นผลมาจากการไม่มีการติดต่อสัมพันธ์กันแบบเห็นหน้ากันโดยตรงของผู้เข้าร่วมสนทนา
6. ในกรณีที่เป็นการสนทนากลุ่มแบบออนไลน์ประเภทที่ใช้การพิมพ์ข้อความคำพูด การถอดเทปที่บันทึกออกมาเป็นข้อมูลจะเป็นข้อความสามารถทำได้อย่างรวดเร็วทันทีที่จบการสนทนา	6. หัวข้อการสนทนาและพลวัตของกลุ่มมีความจำกัดมาก
7. สามารถเข้าถึงผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มที่เข้าถึงได้ยาก เช่น นักวิชาชีพและกลุ่มพนักงานขายที่ต้องเดินทางเป็นประจำ	7. ความลับของบุคคลต่างๆ อาจตกอยู่ในภาวะที่เป็นอันตรายได้เนื่องจากความสามารถในการควบคุมผู้เข้าร่วมสนทนาอยู่ในระดับต่ำ
8. การเข้าร่วมมีความสะดวก ปลอดภัยจากวิกฤตการณ์ต่างๆ และเข้าร่วมได้ง่ายจากทุกสถานที่	8. ความปลอดภัยของข้อมูลข่าวสารมีข้อจำกัด เนื่องจากผู้ดำเนินการสนทนาไม่สามารถตรวจสอบได้ว่าผู้เข้าร่วมในการสนทนาเป็นบุคคลที่ให้ข้อมูลข่าวสารจริงหรือไม่
9. การมีส่วนร่วมมีความสมดุมากกว่าในด้านจำนวนของความเห็นที่แสดงออกโดยผู้เข้าร่วมสนทนา	9. ผู้เข้าร่วมสนทนา ไม่ได้อยู่ใกล้ชิดกัน ดังนั้นการติดต่อที่ทำได้จึงเป็นเพียงการรับความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมสนทนาผ่านทางคอมพิวเตอร์เท่านั้น
	10. ผู้เข้าร่วมมีโอกาสน้อย ในการที่จะแสดงความคิดเห็นได้อย่างละเอียดและอธิบายแรงจูงใจหรือเหตุผลประกอบ จึงเป็นการจำกัดอยู่ที่ข้อความที่เขียนส่งไป ซึ่งเป็นเพียงการแสดงความคิดเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย จึงเป็นการกีดกันผู้เข้าร่วมสนทนาไม่ให้พุ่งจุดเน้นไปที่หัวข้อการสนทนา

ที่มา: สร้างตารางจากการแปลและปรับปรุงจากผลงานของ Murgado-Amenteros et al. 2012: 78. และผลงานของ วรนน คุณติลกมล และคณะ, 2559: 114.

การสนทนากลุ่มแบบออนไลน์กับปัจจัยวัฒนธรรมและค่านิยมของสังคมไทย

เนื่องจากการสนทนากลุ่มแบบดั้งเดิมและการสนทนากลุ่มแบบออนไลน์เป็นแนวคิดแบบตะวันตกและพัฒนาขึ้นมาจากบริบทของวัฒนธรรมและค่านิยมแบบตะวันตก ซึ่งมีความแตกต่างจากวัฒนธรรมและค่านิยมของสังคมไทยเป็นอย่างมาก ดังนั้นในการนำมาใช้จำเป็นต้องปรับให้เข้ากับวัฒนธรรมและค่านิยมของท้องถิ่น (Kreitner, 1998:114-115; Hofstede, 1980:36; Komin, 1990: 262) การนำการสนทนากลุ่มแบบต่างๆ รวมทั้งแบบออนไลน์มาใช้ในบริบทของสังคมไทยจึงจำเป็นต้องนำปัจจัยทางวัฒนธรรมเข้ามาพิจารณาประกอบในทุกขั้นตอน ซึ่งจะทำให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น (Rodriguez, Schwartz, Lahman, & Geist, 2011:412; Zeldenryk, Gray, Gordon, Speare, & Hossain, 2014: 308) วัฒนธรรมตามความหมายของ Hofstede (1984:21) คือ “โปรแกรมร่วมของจิตใจที่แยกความแตกต่างของสมาชิกของกลุ่มคนกลุ่มหนึ่งออกจากคนกลุ่มอื่น” ซึ่งอธิบายเพิ่มเติมโดยสรุปได้ว่าวัฒนธรรมเป็นความเชื่อร่วมกันของกลุ่มคนที่ใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติต่อกันในดำรงชีวิตและการทำงาน ซึ่งรวมถึงค่านิยมที่เป็นที่ยอมรับและส่งต่อไปยังชนรุ่นหลังได้สืบทอด (Schein, 1992:12; Hampden-Turner, 1994:21: Trompenaars & Hampden-Turner, 1998: 21) ส่วนวัฒนธรรมไทยที่อาจมีผลกระทบต่อการจัดการสนทนากลุ่มแบบออนไลน์มาใช้นั้น จากผลการวิจัยของ สุนทรีย์ โคมินทร์ (Komin, 1990:160-162) มีหลายประการ เช่น บุญคุณ ความเกรงใจ การรักษาหน้าของผู้อื่น (Face Saving) การละเว้นการวิจารณ์ผู้อื่นต่อหน้าบุคคลอื่น (Criticism Avoidance) เป็นต้น ซึ่ง จำเนียร จวงตระกูล และ โอภาส เตพละกุล (Joungtrakul & Teeparagul, 2012:152) ได้นำมาเปรียบเทียบกับวัฒนธรรมตะวันตก พบว่าบางวัฒนธรรมไม่มีในวัฒนธรรมตะวันตก เช่น การรักษาหน้าของผู้อื่น และการละเว้นการวิจารณ์ผู้อื่นต่อหน้าบุคคลอื่น ดังนั้นในการจัดการสนทนากลุ่มแบบออนไลน์จึงควรนำปัจจัยค่านิยมไทยมาประกอบในการพิจารณาด้วย

การสนทนากลุ่มแบบออนไลน์กับปัญหาการแพร่ระบาดของโควิด-19

การสนทนากลุ่มแบบออนไลน์เป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพที่สามารถนำมาใช้เป็นทางเลือกในช่วงเวลาของการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 เนื่องจากการสนทนากลุ่มแบบออนไลน์มีส่วนช่วยป้องกันการแพร่ระบาดได้ เช่น ช่วยเว้นระยะห่างทางสังคม ช่วยหลีกเลี่ยงการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มหรือการชุมนุม เป็นต้น (ธานี กล่อมใจ, จรรยา แก้วใจบุญ และ ทักษิภา ชัชวรัตน์. 2563: 29-39; จงกลณี ดุ้ยเจริญ, ณิชกานต์ วงษ์ประกอบ, กฤตกร หมั่นสระเกษ และ อิศารัตน์ นิ่มกระโทก. 2563: 1-20; Guner, Hasangoglu, & Aktas, 2020:571-577; Bazaid, Aldarhami, Binsaleh, Sherwani & Althomali. 2020: Online).

แบบจำลองกระบวนการสนทนากลุ่มแบบออนไลน์ภายใต้บริบทค่านิยมของสังคมไทย

ส่วนประกอบที่สำคัญของการสนทนากลุ่มแบบออนไลน์

การพัฒนาแบบจำลองกระบวนการสนทนากลุ่มภายใต้บริบทค่านิยมของสังคมไทยจำเป็นต้องพิจารณาส่วนประกอบที่สำคัญของการสนทนากลุ่มแบบออนไลน์ก่อน เพื่อนำไปพิจารณากำหนดการพัฒนาแบบจำลองกระบวนการสนทนากลุ่มภายใต้บริบทค่านิยมของสังคมไทยต่อไป เนื่องจากการสนทนากลุ่มแบบออนไลน์เป็นพัฒนาการต่อเนื่องมาจากการสนทนากลุ่มแบบดั้งเดิม (Stancaelli, 2010:761) จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่าการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างการสนทนากลุ่มแบบดั้งเดิมกับแบบออนไลน์หลายชิ้นงาน เช่น Bruggen & Willems (2009:363-381; Murgado-Armenteros et al., 2012:77; Zwaanswijk, & van Dulmen. 2014: online) เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการเปรียบเทียบการสนทนากลุ่มแบบออนไลน์ทั้ง 2 แบบคือ แบบทำในเวลาเดียวกัน (Synchronously)

และแบบจัดในเวลาไม่พร้อมกัน (Asynchronously) (Sintjago & Link, 2012: online) อย่างไรก็ตามในวรรณกรรมส่วนใหญ่ยังไม่ได้นำปัจจัยด้านความแตกต่างทางวัฒนธรรมเข้ามาประกอบการพิจารณามากนัก เพื่อทำความเข้าใจในการดำเนินการสนทนากลุ่มแบบออนไลน์ได้ชัดเจนมากขึ้น ในลำดับต่อไปจะได้นำเสนอการเปรียบเทียบส่วนประกอบที่สำคัญของการสนทนากลุ่มแบบดั้งเดิมกับแบบออนไลน์ โดยในที่นี้จะได้เลือกการสนทนากลุ่มแบบออนไลน์ประเภทที่ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มเข้าร่วมสนทนาในเวลาเดียวกัน (Synchronously) มาใช้ในการเปรียบเทียบ เนื่องจากพิจารณาเป็นแบบที่สามารถนำมาใช้โดยปรับให้เข้ากับค่านิยมในวัฒนธรรมของสังคมไทยได้และสามารถกำกับดูแลด้านกำหนดเวลาได้เช่นเดียวกับการสนทนากลุ่มแบบดั้งเดิม ทั้งนี้ในการเปรียบเทียบส่วนประกอบแต่ละส่วนจะได้นำเอาปัจจัยวัฒนธรรมไทยเข้ามาร่วมพิจารณาด้วย สำหรับวรรณกรรมที่ทำการทบทวนนั้นได้นำเสนอไว้ในที่มาของแหล่งข้อมูลในท้ายตารางที่ 2 โดยในการนำเสนอจะดำเนินการตามขั้นตอนของการสนทนากลุ่มตามลำดับไป จากการทบทวนวรรณกรรม (โยธิน แสงวดี. 2549: 2-15; ปัญญา วีระวิทย์เลิศ. 2559: 284-289; วรนน คุณดิลกภมม และคณะ. 2559: 110-120; เก็จกนก เอื้อวงศ์. 2562: 17-30; ปราณี โพธิสุข. มปป: Online; Bruggen & Willems, 2009; Flynn, Albrecht, & Scott, 2018; Gordon et al., 2021; Lijadi & van Schalkwyk, 2015; Moore, McKee, & McLoughlin, 2015; Murgado-Armenteros et al., 2012; Oringderff, 2004; Rivaz, Shokrollahi, & Ebadi, 2019; Rodriguez et al., 2011; Stancanelli, 2010; Stewart & Williams, 2005; Thrul, Belohlavek, Hambrick, Kaur, & Ramo, 2017; Turney & Pocknee, 2005; Zeldenryk et al., 2014) ซึ่งสามารถระบุส่วนประกอบที่สำคัญของการสนทนากลุ่มแบบดั้งเดิมและแบบออนไลน์ได้ ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบส่วนประกอบที่สำคัญของการสนทนากลุ่มแบบดั้งเดิมและแบบออนไลน์

ส่วนประกอบที่สำคัญ	การสนทนากลุ่มแบบดั้งเดิม	การสนทนากลุ่มแบบออนไลน์
1. การกำหนดกลุ่มตัวอย่าง	ใช้บุคคลผู้เชี่ยวชาญหรือบุคคลที่มีความรู้ที่สามารถให้ข้อมูลได้อย่างเหมาะสม เป็นข้อมูลที่สามารถนำไปใช้วิเคราะห์และตอบคำถามและวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัยได้	กระทำเช่นเดียวกับการสนทนากลุ่มแบบดั้งเดิม
2. การสุ่มตัวอย่าง	ใช้การสุ่มตัวอย่างตามวิธีการของการวิจัยเชิงคุณภาพ อาทิ การสุ่มแบบกำหนดเกณฑ์คุณสมบัติ (Criterion Sampling) การสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และการสุ่มแบบแนะนำต่อ (Snowball Sampling) และการสุ่มตัวอย่างอื่นๆ ตามที่นักวิจัยเห็นสมควร	กระทำเช่นเดียวกับการสนทนากลุ่มแบบดั้งเดิม
3. การสรรหาผู้เข้าสนทนากลุ่ม	ขั้นตอนการสรรหาผู้เข้าสนทนากลุ่ม ดำเนินการโดย (1) ติดต่อหาตามขั้นต้นทางโทรศัพท์ จดหมาย จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ การส่งข้อความผ่านแอปพลิเคชันต่างๆ (2) อธิบายข้อมูลเกี่ยวกับโครงการวิจัยและการขอความยินยอมรวมถึงเงื่อนไขอื่นๆ อาทิ การปกป้องคุ้มครองความปลอดภัย ค่าตอบแทน หลักประกันความเสี่ยงและการชดเชย	กระทำเช่นเดียวกับการสนทนากลุ่มแบบดั้งเดิม แต่ในขณะหาตามผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม ควรเพิ่มเติมประเด็นความพร้อมในการใช้แอปพลิเคชันต่างๆ เพื่อเข้าร่วมประชุมแบบออนไลน์ เพื่อให้แน่ใจว่าผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มใน

ส่วนประกอบที่สำคัญ	การสนทนากลุ่มแบบดั้งเดิม	การสนทนากลุ่มแบบออนไลน์
	<p>ในความเสี่ยงที่อาจเกิดจากการเข้าร่วมโครงการวิจัย ซึ่งมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลในการสนทนากลุ่ม (3) เมื่อได้รับการตอบรับแล้ว ส่งหนังสือเชิญเข้าร่วมโครงการวิจัยอย่างเป็นทางการ</p>	<p>โครงการวิจัย สามารถเข้าร่วมการสนทนากลุ่มผ่านช่องทางออนไลน์ได้ นอกจากนี้ยังต้องนำปัจจัยด้านวัฒนธรรมไทยเข้ามาพิจารณาประกอบด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปัจจัยความเกรงใจและบุญคุณ</p>
<p>4. จำนวนผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม</p>	<p>เพื่อให้การดำเนินการสนทนากลุ่มเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยการให้ผู้เข้าร่วมทุกคนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นและให้ข้อมูลอย่างครบถ้วนตามวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย จึงกำหนดจำนวนผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มประมาณ 6-12 คน ซึ่งขึ้นอยู่กับข้อกำหนดและเป็นการปฏิบัติที่เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปในการจัดการสนทนากลุ่มแบบดั้งเดิม</p>	<p>เนื่องจากการสนทนากลุ่มแบบออนไลน์อาจมีข้อขัดข้องเกี่ยวกับแอปพลิเคชัน ซึ่งเป็นเรื่องมีเอกสารในการประชุมสนทนากลุ่มแบบออนไลน์ เช่น สัญญาณอินเทอร์เน็ตขัดข้อง ความคมชัดของภาพและเสียง เป็นต้น จึงควรปรับลดจำนวนผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มแบบออนไลน์คือประมาณ 3-4 คน</p>
<p>5. วิธีขอความยินยอมจากผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม</p>	<p>วิธีการขอความยินยอมจากผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มสามารถดำเนินการได้ดังนี้ (1) ส่งหนังสือขอความยินยอมเข้าร่วมโครงการวิจัยพร้อมกับหนังสือเชิญเข้าร่วมโครงการวิจัยอย่างเป็นทางการ ทั้งนี้ต้องมีช่องลงนามเพื่อแสดงความยินยอมและวันที่ลงนามโดยหนังสือแสดงการให้ความยินยอมของผู้เข้าร่วมโครงการวิจัยจำเป็นต้องมีข้อมูลครบถ้วนตามข้อกำหนดของคณะกรรมการจริยธรรมประจำสถาบันหรือมหาวิทยาลัย (2) ผู้วิจัยต้องส่งแบบฟอร์มพร้อมแสตมป์ ซึ่งระบุผู้รับคือนักวิจัย เพื่อให้ผู้เข้าร่วมโครงการวิจัยนำส่งกลับคืนให้แก่นักวิจัยได้ (3) ให้ผู้เข้าร่วมโครงการวิจัยเก็บสำเนาหนังสือให้ความยินยอมไว้เป็นหลักฐานอ้างอิงจำนวน 1 ฉบับ ทั้งนี้ต้องให้แน่ใจว่าหนังสือแสดงความยินยอมมีข้อมูลครบถ้วนตามข้อกำหนด</p>	<p>กระทำเช่นเดียวกับการสนทนากลุ่มแบบดั้งเดิม แต่เพิ่มเติมประเด็นดังนี้ (1) การขอความยินยอมสามารถส่งผ่านช่องทางออนไลน์ เช่น จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ โดยจัดส่งหนังสือเชิญพร้อมแบบหนังสือขอความยินยอมจากผู้เข้าร่วมโครงการ (2) สอบถามความสมัครใจในการเข้าร่วมโครงการ พร้อมระบุช่องทางอิเล็กทรอนิกส์ในการติดต่อกลับถึงความยินดีเข้าร่วมโครงการสนทนากลุ่มโดยความสมัครใจ ปราศจากการบังคับขู่เข็ญ รวมถึงมิได้มีการให้ค่าตอบแทนเพื่อความเหมาะสม ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงประเด็นวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย</p>

ส่วนประกอบที่สำคัญ	การสนทนากลุ่มแบบดั้งเดิม	การสนทนากลุ่มแบบออนไลน์
6. วิธีการปกป้องคุ้มครองผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม	ผู้วิจัยต้องระบุวิธีการรักษาความลับและความเป็นส่วนตัว การปกปิดชื่อและข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม โดยระบุวิธีการไว้ในหนังสือขอความยินยอมจากผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม	กระทำเช่นเดียวกับการสนทนากลุ่มแบบดั้งเดิม
7. การกำหนดค่าตอบแทนผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มและผู้ดำเนินการสนทนากลุ่ม	การกำหนดค่าตอบแทนผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มควรมีอัตราที่เหมาะสม ไม่สูงจนเป็นการจูงใจให้ผู้เข้าร่วมโครงการวิจัยตัดสินใจเข้าร่วมโครงการวิจัย ทั้งนี้สามารถให้ผู้ดำเนินการและผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มในโครงการวิจัยลงนามในเอกสารรับเงินค่าตอบแทนและมอบค่าตอบแทนโดยใช้ซองปิดผนึกหรือการโอนผ่านธนาคารของผู้เข้าร่วมได้	กระทำเช่นเดียวกับการสนทนากลุ่มแบบดั้งเดิม นอกจากนี้ยังต้องนำปัจจัยด้านวัฒนธรรมไทยเข้ามาพิจารณาประกอบด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปัจจัยความเกรงใจและบุญคุณ
8. การต้อนรับและรับรองผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม	ในการต้อนรับ สามารถดำเนินการได้ดังนี้ (1) จัดให้มีผู้แทนซึ่งทำหน้าที่ต้อนรับและอำนวยความสะดวกแก่ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม (2) สามารถจัดอาหารว่างและเครื่องดื่มเพื่อรับรองผู้เข้าร่วมตามความเหมาะสม (3) ให้คำแนะนำเกี่ยวกับสถานที่ เช่น ห้องประชุม ห้องน้ำและบันไดหนีไฟ รวมทั้งห้องอาหาร (4) ในกรณีที่ช่วงเวลาการจัดสนทนากลุ่มเป็นช่วงเวลาอาหาร ผู้วิจัยควรจัดเตรียมอาหารแก่ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มด้วย	กระทำเช่นเดียวกับการสนทนากลุ่มแบบดั้งเดิม
9. การลงทะเบียนเข้าร่วมสนทนากลุ่มและการมอบเอกสารโครงการวิจัย	ผู้วิจัยต้องจัดเตรียมเอกสารการลงทะเบียน เอกสารประกอบการสนทนากลุ่มและเอกสารอื่นๆ ที่จำเป็นเพื่อมอบแก่ผู้เข้าร่วมโครงการหลังจากการลงทะเบียน	กระทำเช่นเดียวกับการสนทนากลุ่มแบบดั้งเดิม
10. ห้องประชุมและสถานที่ที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม	ห้องประชุมควรมีขนาดเหมาะสม ไม่ใหญ่และไม่แออัดเกินไป มีแสงสว่างเพียงพอ มีอุณหภูมิเหมาะสม เพื่อสร้างบรรยากาศพร้อมความรู้สึกสะดวกสบาย เพื่อให้ผู้เข้าร่วมพร้อมแสดงความคิดเห็นและให้ข้อมูล แลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มได้ นอกจากนี้จะต้องเลือกรูปแบบการจัดที่นั่งของผู้เข้าร่วมสนทนาให้เหมาะสม เช่น แบบวงกลม หรือแบบรูปเกือกม้า เป็นต้น	กระทำเช่นเดียวกับการสนทนากลุ่มแบบดั้งเดิม แต่ในการสนทนากลุ่มแบบออนไลน์ ซึ่งไม่มีการจัดห้องประชุมและสถานที่ทางกายภาพ จึงจำเป็นต้องดำเนินการเพิ่มเติมดังนี้ (1) นักวิจัย ควร ส่ง ลิงค์ และรายละเอียดวิธีการเข้าร่วมสนทนากลุ่มผ่านแอปพลิเคชันล่วงหน้า (2) นัดหมายเพื่อทดสอบความพร้อมในการใช้งาน แอปพลิเคชันจากผู้เข้าร่วมประชุมสนทนากลุ่มทุก

ส่วนประกอบที่สำคัญ	การสนทนากลุ่มแบบดั้งเดิม	การสนทนากลุ่มแบบออนไลน์
		ท่าน เพื่อให้แน่ใจว่าสามารถเข้าร่วมสนทนาตามวันเวลาที่กำหนด ทั้งนี้หากผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มแบบออนไลน์ต้องการความช่วยเหลือหรือต้องการฝึกอบรม นักวิจัยจำเป็นต้องให้การสนับสนุนอย่างรวดเร็ว
11. เครื่องมือที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม	เครื่องมือประกอบด้วยเครื่องเสียง ไมโครโฟน สำหรับผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มทุกคน อาจมีการบันทึกเทปหรือวิดีโอ เพื่อให้ นักวิจัยสามารถถอดความเป็นเอกสาร และนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป ทั้งนี้ การบันทึกข้อมูลต่างๆ ต้องเป็นไปตามวิธีการปกป้องคุ้มครองผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม (ข้อ 6.)	กระทำเช่นเดียวกับการสนทนากลุ่มแบบดั้งเดิม และเพิ่มการเลือกใช้ออปพลิเคชัน เนื่องจากมีแอปพลิเคชันเพื่อการประชุมหลายประเภท เช่น Zoom, Microsoft Team เป็นต้น ดังนั้นนักวิจัยควรพิจารณาจากความสามารถของระบบและความเป็นมิตรกับผู้ใช้งาน เพื่อให้ผู้เข้าร่วมสนทนาสามารถใช้งานได้ อย่างเหมาะสม
12. การจัดทำแบบสัมภาษณ์	เนื่องจากการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยจะได้รับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ดังนั้นเพื่อมั่นใจว่าจะได้ข้อมูลตามที่ต้องการ สามารถตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ ผู้วิจัยจำเป็นต้องจัดทำแบบสัมภาษณ์ในการสนทนากลุ่ม (Focus Group Interview Guide) ตามกระบวนการสร้างแบบสัมภาษณ์ โดยมีประเด็นคำถามครบทุกประเภทตามที่กำหนดไว้	กระทำเช่นเดียวกับการสนทนากลุ่มแบบดั้งเดิม
13. ระยะเวลาที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม	เพื่อให้ผู้เข้าร่วมในการสนทนากลุ่มทุกคนได้มีโอกาสให้ข้อมูล แลกเปลี่ยนข้อมูลได้อย่างครบถ้วนตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยจึงควรกำหนดระยะเวลาประมาณ 2 ชั่วโมง กำหนดเวลาดังกล่าวนี้นี้เป็นข้อกำหนดและการปฏิบัติที่เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป แต่สามารถยืดหยุ่นได้ อาจใช้เวลาสั้นกว่าหรือมากกว่า	กระทำเช่นเดียวกับการสนทนากลุ่มแบบดั้งเดิม แต่ในการสนทนากลุ่มแบบออนไลน์อาจประสบปัญหา ด้านความพร้อมของการใช้แอปพลิเคชันในการประชุม รวมถึงทักษะในการใช้แอปพลิเคชันของผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม ดังนั้นจึงควรกำหนดเวลาเพิ่ม คือประมาณ 3-4 ชั่วโมง
14. ผู้ดำเนินการสนทนากลุ่ม	ผู้ดำเนินการสนทนากลุ่ม ควรเป็นบุคคลที่มีคุณสมบัติดังนี้ (1) เป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจใน	กระทำเช่นเดียวกับการสนทนากลุ่มแบบดั้งเดิม อย่างไรก็ตาม

ส่วนประกอบที่สำคัญ	การสนทนากลุ่มแบบดั้งเดิม	การสนทนากลุ่มแบบออนไลน์
	<p>ประเด็นการศึกษาในโครงการวิจัย (2) เป็นผู้มี ความสามารถในการตั้งคำถาม (3) เป็นผู้มีทักษะ กระตุ้นให้ผู้เข้าร่วมโครงการได้ให้ข้อมูลอย่างเต็มที่ (4) เป็นผู้ที่สามารถสร้างบรรยากาศอันระหว่าง ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมทุก คนได้แลกเปลี่ยนข้อมูลตามประเด็นที่กำหนดได้ อย่างครบถ้วน (5) เป็นผู้มีความสามารถในการ ดำเนินการประชุมให้เสร็จสมบูรณ์ตามกำหนดเวลา</p>	<p>ผู้ดำเนินการสนทนาจะต้องนำ ประเด็นค่านิยมวัฒนธรรมไทยเข้า มาใช้ในการดำเนินการด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประเด็นความ เกรงใจ การรักษาภาพพจน์ของผู้อื่น รวมถึงประเด็นการวิพากษ์วิจารณ์ ผู้อื่นต่อหน้าบุคคลอื่น</p>
15. บทบาทของนักวิจัย	<p>บทบาทของนักวิจัยในการดำเนินการสนทนากลุ่ม นักวิจัย มีดังนี้ (1) เป็นผู้จัดการการสนทนากลุ่ม ดูแล กำกับการสนทนากลุ่มให้เป็นไปด้วยความ เรียบร้อย ได้รับข้อมูลจากผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่ม ทุกคนตามที่คาดหวัง (2) เป็นผู้ให้การอำนวยความสะดวก แก้ไขปัญหาข้อขัดข้องต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้น เช่น ปัญหาจากการทำงานของเครื่องเสียง เครื่อง บันทึกเทป วิดิทัศน์ เป็นต้น (3) เป็นผู้จัดบันทึก ประเด็นสำคัญ เพื่อใช้ประกอบการวิเคราะห์ข้อมูล ต่อไป</p>	<p>กระทำเช่นเดียวกับการสนทนากลุ่ม แบบดั้งเดิม และนักวิจัยจะต้องนำ ประเด็นค่านิยมวัฒนธรรมไทยเข้า มาใช้ในการดำเนินการต่างๆ ตาม บทบาทของนักวิจัยด้วย โดยเฉพาะ อย่างยิ่ง ประเด็นความเกรงใจ การ รักษาภาพพจน์ของผู้อื่น รวมถึง ประเด็นการวิพากษ์วิจารณ์ผู้อื่นต่อ หน้าบุคคลอื่น</p>
16. บทบาทของผู้ช่วย นักวิจัย	<p>เพื่อเป็นการสนับสนุนให้การสนทนากลุ่มเป็นไป ได้อย่างเหมาะสม ควรจัดให้มีผู้ช่วยนักวิจัยอย่างน้อย 2 คน และกำหนดบทบาทดังนี้ (1) เป็นผู้สนับสนุน การต้อนรับและลงทะเบียนผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม (2) รับผิดชอบเอกสารและงานธุรการต่างๆ (3) ช่วย จัดบันทึกประเด็นสำคัญของการสนทนากลุ่ม เพื่อ เป็นการช่วยนักวิจัยให้ได้ข้อมูลอย่างครบถ้วน</p>	<p>กระทำเช่นเดียวกับการสนทนากลุ่ม แบบดั้งเดิม</p>
17. บทบาทของเจ้าหน้าที่ ทางเทคนิค	<p>บทบาทของเจ้าหน้าที่ทางเทคนิค คือรับผิดชอบการ ทำงานของโสตทัศนอุปกรณ์ เช่น การบันทึกเทป วิดิ ทัศน์ เครื่องเสียง ไมโครโฟน ให้มั่นใจว่าสามารถใช้ งานได้ตามที่คาดหวัง ทั้งนี้หากจัดห้องประชุมที่ โรงแรมหรือหอประชุม มักมีการจัดเจ้าหน้าที่เพื่อให้ บริการอยู่แล้ว แต่ผู้ช่วยนักวิจัยควรประสานงาน และทำความเข้าใจกับเจ้าหน้าที่ของสถานที่อย่าง ละเอียดครบถ้วน นอกจากนั้นนักวิจัยควรเตรียม ความพร้อมด้านเจ้าหน้าที่บันทึกภาพและวิดิทัศน์ที่ มีความเชี่ยวชาญ เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ตามที่คาดหวัง</p>	<p>กระทำเช่นเดียวกับการสนทนากลุ่ม แบบดั้งเดิม</p>

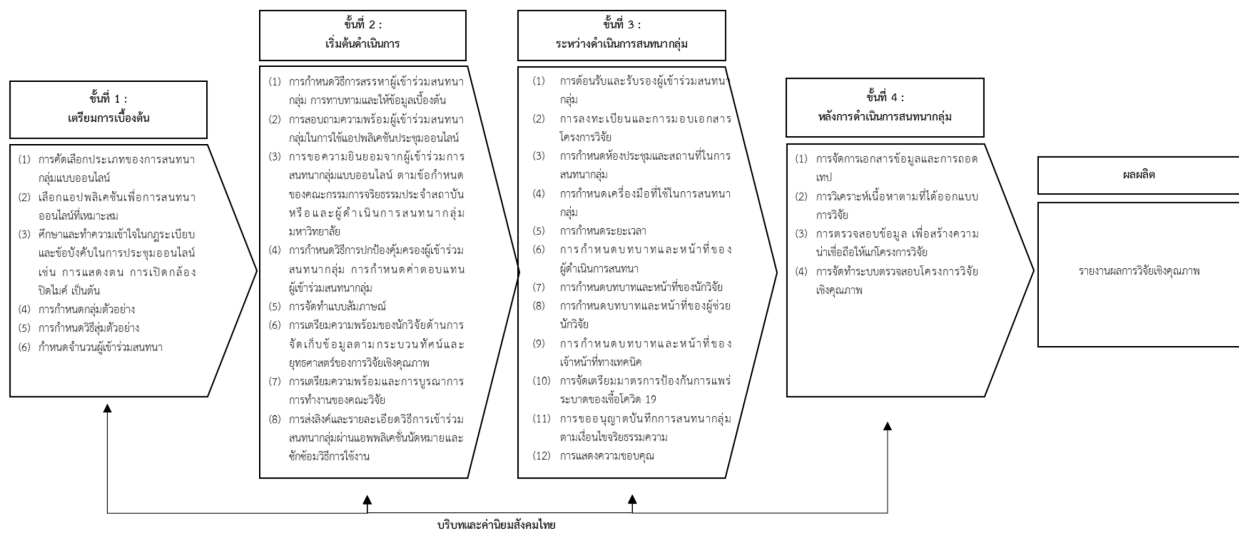
ส่วนประกอบที่สำคัญ	การสนทนากลุ่มแบบดั้งเดิม	การสนทนากลุ่มแบบออนไลน์
18. การขออนุญาตบันทึกการสนทนา	ผู้ดำเนินการสนทนากลุ่มต้องเน้นย้ำเพื่อความยินยอม จากผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มว่าจะมีการบันทึกการสนทนากลุ่มนี้ โดยจะปฏิบัติตามเงื่อนไขด้านจริยธรรม ความเป็นส่วนตัว ตามที่ได้ระบุไว้ในหนังสือขอความยินยอมอย่างเคร่งครัด	กระทำเช่นเดียวกับการสนทนากลุ่มแบบดั้งเดิม
19. การแสดงความขอบคุณผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม	เมื่อการสนทนากลุ่มสิ้นสุดลง ต้องดำเนินการดังนี้ (1) ผู้ดำเนินการสนทนากลุ่มกล่าวขอบคุณผู้เข้าร่วมโครงการวิจัยทุกคนแล้วจึงปิดการสนทนากลุ่ม (2) นักวิจัยต้องทำหนังสือแสดงความขอบคุณ ส่งไปยังผู้ดำเนินการสนทนากลุ่มและผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มทุกท่านโดยเร็ว (ไม่ควรเกิน 1 สัปดาห์นับจากวันที่สิ้นสุดการสนทนากลุ่ม) (3) สามารถจัดส่งหนังสือแสดงความขอบคุณทางช่องทางต่างๆ เช่น จดหมาย จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ ได้	กระทำเช่นเดียวกับการสนทนากลุ่มแบบดั้งเดิม
20. การจัดการเอกสารข้อมูลและการถอดเทป	กระทำเพื่อให้ได้ข้อมูลในรูปแบบเอกสาร สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพต่อไป นักวิจัยต้องเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างการสนทนากลุ่ม จากนั้น ถอดเทป เป็น เอกสาร ข้อมูล (Transcript) เพื่อใช้วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Textual Document) ทันทีหลังจากที่การสนทนากลุ่มเสร็จสิ้นลง	กระทำเช่นเดียวกับการสนทนากลุ่มแบบดั้งเดิม
21. ช่วงเวลาในการวิเคราะห์ข้อมูล	(1) นักวิจัยควรวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพทันทีที่จัดการข้อมูลเสร็จเรียบร้อย โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาตามที่ได้ออกแบบไว้ เช่น ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาแบบดั้งเดิม (Traditional Content Analysis) การวิเคราะห์เนื้อหาแบบกำหนดทิศทางล่วงหน้า (Directed Content Analysis) เป็นต้น (2) นักวิจัยต้องคำนึงถึงจริยธรรมด้านความเป็นส่วนตัวและการปกปิดชื่อและข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เข้าร่วมโครงการวิจัย โดยอาจจะกำหนดรหัสผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มเป็นหมายเลขต่างๆ แทนการระบุชื่อของผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม	กระทำเช่นเดียวกับการสนทนากลุ่มแบบดั้งเดิม
22. การตรวจสอบข้อมูล	เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือให้แก่โครงการวิจัย (Rigor or Trustworthiness) นักวิจัยต้องตรวจสอบข้อมูลตามหลักการวิจัยเชิงคุณภาพ เช่น การตรวจสอบ	กระทำเช่นเดียวกับการสนทนากลุ่มแบบดั้งเดิม

ส่วนประกอบที่สำคัญ	การสนทนากลุ่มแบบดั้งเดิม	การสนทนากลุ่มแบบออนไลน์
	รอบทิศ (Triangulation) เป็นต้น	
23. การจัดทำระบบตรวจสอบโครงการวิจัยเชิงคุณภาพ (Audit Trail)	เป็นขั้นตอนที่กระทำเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือและเพื่อให้เป็นไปตามหลักจริยธรรมการวิจัย ดังนั้นนักวิจัยควรจัดระบบตรวจสอบโครงการวิจัยเชิงคุณภาพทั้งระบบเอกสารและระบบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งต้องเป็นไปตามวิธีการปกป้องคุ้มครองผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม (ข้อ 6.)	กระทำเช่นเดียวกับการสนทนากลุ่มแบบดั้งเดิม
24. การเตรียมความพร้อมของนักวิจัย	เนื่องจากการวิจัยเชิงคุณภาพมีคุณลักษณะที่แตกต่างจากการวิจัยเชิงปริมาณ นักวิจัยควรทำความเข้าใจระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเฉพาะกระบวนการทัศน์และยุทธศาสตร์การวิจัย เช่น การวิจัยแบบการศึกษาปรากฏการณ์ (Phenomenological Study) การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎี (Grounded Theory) วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาซึ่งแตกต่างกันในแต่ละยุทธศาสตร์การวิจัย	กระทำเช่นเดียวกับการสนทนากลุ่มแบบดั้งเดิม
25. การเตรียมความพร้อมและการบูรณาการการทำงานของคนวิจัย	ในกรณีที่เป็นโครงการวิจัยขนาดใหญ่ มีนักวิจัยและผู้ช่วยนักวิจัยจำนวนมาก หัวหน้าโครงการวิจัยควรเตรียมพร้อมแก่คณะวิจัย จัดให้มีการประชุมก่อนและหลังการดำเนินการสนทนากลุ่ม เพื่อให้ทีมงานดำเนินการตามบทบาทได้อย่างครบถ้วน	กระทำเช่นเดียวกับการสนทนากลุ่มแบบดั้งเดิม ทั้งนี้ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ในกรณีที่คณะวิจัยร่วมกันเตรียมความพร้อมในพื้นที่หรือห้องเดียวกัน ควรกำหนดให้มีการเว้นระยะห่างทางสังคม ใส่หน้ากากอนามัย หมั่นล้างมือรวมทั้งปฏิบัติตามข้อกำหนดอื่นๆเพื่อป้องกันการติดเชื้อโควิด-19 อย่างเคร่งครัดอีกด้วย

ที่มา: สังเคราะห์จากการทบทวนวรรณกรรมโดยคณะผู้เขียน

ข้อเสนอแบบจำลองการจัดการสนทนากลุ่มแบบออนไลน์

การทบทวนวรรณกรรมและการเปรียบเทียบการสนทนากลุ่มทั้ง 2 แบบ คือ การสนทนากลุ่มแบบดั้งเดิมกับแบบออนไลน์โดยนำประเด็นด้านบริบทและค่านิยมของสังคมไทยและประเด็นการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 เข้ามาพิจารณาประกอบด้วยดังแสดงไว้ในตารางที่ 2 ข้างต้น สามารถนำมาจัดทำข้อเสนอเป็นแบบจำลองการจัดการสนทนากลุ่มแบบออนไลน์ขึ้นมาใหม่ได้ โดยแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่ (1) การเตรียมการเบื้องต้น (2) การเริ่มต้นดำเนินการ (3) การดำเนินการระหว่างดำเนินการสนทนากลุ่ม (4) การดำเนินการหลังการจัดดำเนินการสนทนากลุ่ม โดยในแต่ละขั้นตอน ประกอบด้วยกิจกรรมย่อยของแต่ละขั้นตอน ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1: กระบวนการและขั้นตอนในการจัดการสนทนากลุ่มแบบออนไลน์

ที่มา: สังเคราะห์โดยคณะผู้เขียน

แนวทางการคำนวณค่าใช้จ่ายในการสนทนากลุ่มแบบออนไลน์

ประเด็นสำคัญอีกประเด็นหนึ่งในด้านคุณประโยชน์ของการสนทนากลุ่มแบบออนไลน์ คือประเด็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินการจัดการสนทนากลุ่มแบบออนไลน์ ซึ่งที่ผ่านมาเป็นการกล่าวในภาพรวมว่าสามารถประหยัดค่าใช้จ่ายได้หลายส่วน แต่การนำเสนอวิธีการคำนวณค่าใช้จ่ายยังไม่พบว่ามีมีการนำเสนอในวรรณกรรมภาษาไทย ค่าใช้จ่ายที่พบในวรรณกรรมภาษาอังกฤษ เช่น Conroy (2021: online) ที่ระบุว่าในการสนทนากลุ่มแบบดั้งเดิมมีค่าใช้จ่ายประมาณ \$ 5,000.- ต่อครั้ง ส่วนการสนทนากลุ่มแบบออนไลน์จะค่าใช้จ่ายโดยประมาณคือ \$ 3,000- ต่อครั้ง ซึ่งจะแสดงให้เห็นว่ามีค่าใช้จ่ายต่ำกว่าประมาณ \$ 2,000.- ต่อครั้ง ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางการคำนวณค่าใช้จ่ายในการจัดการสนทนากลุ่มทั้ง 2 แบบในประเทศไทย ในบทความนี้จะนำเสนอเปรียบเทียบในตารางที่ 3 ซึ่งได้นำรายการค่าใช้จ่ายที่เสนอโดย Rupert, Poehlman, Hayes, Ray & Moultrie (2017: Online) จำนวน 7 รายการ โดยได้นำค่าจ้างสรรหาผู้เข้าร่วมสนทนา ออกและปรับให้เข้ากับบริบทของสังคมไทยเพิ่มเติม รวมเป็น 10 รายการ ประกอบด้วย (1) ค่าตอบแทนผู้ดำเนินการสนทนา จำนวน 1 คน (2) ค่าตอบแทนผู้เข้าร่วมการสนทนาแบบดั้งเดิม จำนวน 12 คน แบบออนไลน์ จำนวน 4 คน (3) ค่าตอบแทนผู้ช่วยดำเนินการทั่วไป จำนวน 1 คน (4) ค่าตอบแทนผู้ช่วยนักวิจัยในการจัดบันทึกข้อความ จำนวน 1 คน (5) ค่าตอบแทนเจ้าหน้าที่เทคนิคดูแลอำนวยความสะดวกเกี่ยวกับเสียงและบันทึกเทปและบันทึกวิดีโอ จำนวน 1 คน (6) ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับเอกสารพร้อมแฟ้มเอกสาร (7) ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการบันทึกเทปและวิดีโอ (8) ค่าใช้จ่ายในการถอดข้อความจากเทปและวิดีโอ (9) ค่าพาหนะ (10) ค่าอาหารว่าง/เครื่องดื่มระหว่างการสนทนาและค่าอาหารกลางวันสำหรับผู้เข้าร่วมงานทุกคน รวม 20 คน ทั้งนี้แนวทางการคำนวณปรากฏ แสดงไว้ในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบค่าใช้จ่ายการจัดการสนทนากลุ่มแบบดั้งเดิมกับแบบออนไลน์ (หน่วย : บาท)

ประเภทค่าใช้จ่าย	แบบดั้งเดิม	แบบออนไลน์
1. ค่าตอบแทนผู้ดำเนินการสนทนา	3,200	3,200
2. ค่าตอบแทนผู้เข้าร่วมการสนทนา	12,000	12,000
3. ค่าตอบแทนผู้ช่วยดำเนินการทั่วไป	600	600
4. ค่าตอบแทนผู้ช่วยนักวิจัยในการจัดบันทึก	500	500

ประเภทค่าใช้จ่าย	แบบดั้งเดิม	แบบออนไลน์
5. ค่าตอบแทนเจ้าหน้าที่เทคนิค (ระบบเสียงและภาพ)	1,000	1,000
6. ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับเอกสารพร้อมแฟ้มเอกสาร	1,900	ไม่มี
7. ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการบันทึกเทปและวีดิทัศน์	6,500	ไม่มี
8. ค่าใช้จ่ายถอดข้อความจากเทปและวีดิทัศน์	1,800	ไม่มี
9. ค่าพาหนะ	5,700	ไม่มี
10. ค่าอาหารว่าง/เครื่องดื่มและอาหารกลางวัน (รวมค่าห้องประชุม)	15,200	ไม่มี
รวม	48,400	17,300

ที่มา: พัฒนาโดยคณะผู้เขียน

หมายเหตุ: (1) ค่าแพลตฟอร์มสำหรับการสนทนากลุ่มแบบออนไลน์รวมอยู่ในงบประมาณโครงการวิจัย (2) ค่าตอบแทนนักวิจัยรวมอยู่ในงบประมาณโครงการวิจัย (3) ค่าใช้จ่ายตามรายการต่างๆ ใช้ข้อมูลสำนักวิจัยและพัฒนา Business Law Center International, Thailand.

สรุปและเสนอแนะ

สรุป

การศึกษาครั้งนี้สรุปได้ว่าการสนทนากลุ่มแบบออนไลน์เป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบหนึ่งที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ อันเป็นพัฒนาการต่อเนื่องมาจากการสนทนากลุ่มแบบดั้งเดิม โดยมีชื่อเรียกหลากหลาย เช่น การสนทนากลุ่มแบบอิเล็กทรอนิกส์หรือแบบเสมือน เป็นต้น การสนทนากลุ่มแบบออนไลน์เป็นผลจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ทั้งนี้ได้มีการนำเทคโนโลยีข้อมูลข่าวสารและอินเทอร์เน็ตเข้ามาใช้ในการดำเนินการ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกระบวนการดำเนินการหลายประการ เช่น ผู้เข้าร่วมสนทนาไม่ต้องเดินทางมาร่วมประชุมกันยังสถานที่ที่กำหนด สามารถเข้าร่วมการสนทนาผ่านอินเทอร์เน็ตโดยใช้แพลตฟอร์มและแอปพลิเคชันการประชุมแบบออนไลน์ต่างๆ เช่น ชูม (Zoom Cloud Meetings) ไมโครซอฟท์ทีม (Microsoft Teams) เป็นต้น เป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เข้าร่วมสนทนาได้จากทุกสถานที่ ทุกเวลา ทั้งยังสามารถใช้งานผ่านอุปกรณ์ได้ทุกประเภท เช่น แท็บเล็ต สมาร์ทโฟน และเครื่องคอมพิวเตอร์ เพิ่มความคล่องตัวในการสื่อสาร โดยไม่ต้องเดินทางและสามารถนำผู้เข้าร่วมสนทนาที่อยู่ห่างไกลมาเข้าสนทนาร่วมกันได้ นำไปสู่การประหยัดค่าใช้จ่ายบางส่วน เช่น ค่าเดินทาง ค่าต้อนรับและรับรองผู้เข้าร่วมสนทนา เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีส่วนช่วยด้านความปลอดภัยต่างๆรวมทั้งการป้องกันการติดเชื้อจากการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ซึ่งกำลังแพร่ระบาดอย่างกว้างขวางทั่วโลก ในขณะเดียวกันแม้การสนทนากลุ่มแบบออนไลน์มีจุดเด่นหลายประการ แต่มีข้อจำกัด เช่น ประเด็นด้านความทักษะและสามารถในการใช้แพลตฟอร์มและแอปพลิเคชันในการสนทนา เป็นต้น

การสนทนากลุ่มแบบออนไลน์เป็นการนำแนวคิดที่พัฒนาขึ้นบนพื้นฐานของบริบททางวัฒนธรรมและค่านิยมแบบตะวันตก ซึ่งมีความแตกต่างจากบริบททางวัฒนธรรมและค่านิยมในสังคมไทยเป็นอย่างมากในการดำเนินการจึงจำเป็นต้องปรับให้เข้ากับบริบททางวัฒนธรรมของสังคมไทย จึงจะทำให้การสนทนากลุ่มแบบออนไลน์สามารถดำเนินการไปได้อย่างมีประสิทธิภาพประสิทธิผลและบรรลุผลตามเป้าหมายโดยได้ข้อมูลตามที่นักวิจัยได้ตั้งเป้าหมายเอาไว้

การดำเนินการในการเขียนบทความนี้กระทำโดยการทบทวนวรรณกรรมทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษและได้นำเอาวิธีการและขั้นตอนโดยละเอียดของการสนทนากลุ่มแบบดั้งเดิมเปรียบเทียบกับแบบออนไลน์ โดยนำเอาบริบททางวัฒนธรรมและค่านิยมไทยและสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส โควิด-19 มาประกอบในการวิเคราะห์เปรียบเทียบ แล้วนำผลไปสังเคราะห์เป็นกระบวนการและขั้นตอนของการดำเนินการสนทนากลุ่มแบบออนไลน์ภายใต้บริบททางสังคมไทยและการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ซึ่งได้เป็นแบบจำลองการสนทนากลุ่มแบบออนไลน์เพื่อใช้ดำเนินการในบริบทของสังคมไทยประกอบด้วยขั้นตอนหลัก 4 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 การเตรียมการเบื้องต้น มีขั้นตอนย่อย 6 ขั้นตอน ขั้นที่ 2 การเริ่มต้นดำเนินการ มีขั้นตอนย่อย 9 ขั้นตอน ขั้นที่ 3 การดำเนินการระหว่างการสนทนา มีขั้นตอนย่อย 12 ขั้นตอน และขั้นที่ 4 การดำเนินการหลังการสนทนา มีขั้นตอนย่อย 4 ขั้นตอน ทั้งนี้ขั้นตอนย่อยคือกิจกรรมที่กระทำในการสนทนากลุ่มแบบออนไลน์ ภายใต้บริบททางวัฒนธรรมและค่านิยมของสังคมไทยและภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส โควิด-19 ที่สามารถนำมาใช้ในสถานการณ์ไม่ปกติทั้งในปัจจุบันและในอนาคตเนื่องจากมีข้อเสนอและการรับรู้ในประเด็นการประหยัดค่าใช้จ่ายในการดำเนินการสนทนากลุ่มแบบออนไลน์แต่ยังไม่พบการนำเสนอวิธีการคำนวณค่าใช้จ่าย ที่จำเป็นต้องใช้ในการดำเนินการสนทนากลุ่มแบบออนไลน์ในวรรณกรรมภาษาไทย การดำเนินการครั้งนี้จึงได้ศึกษาวิธีการคำนวณค่าใช้จ่ายในการจัดการสนทนากลุ่มแบบออนไลน์ เพื่อใช้เป็นฐานในการคำนวณค่าใช้จ่ายที่ต้องใช้ในการดำเนินการสนทนากลุ่มแบบออนไลน์ต่อไป

สิ่งใหม่ที่เกิดขึ้นอันเป็นผลจากการดำเนินการในครั้งนี้มี 3 ประการคือ ประการที่ 1 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบกระบวนการและขั้นตอนในการดำเนินการสนทนากลุ่มแบบดั้งเดิมกับแบบออนไลน์ โดยนำเอาบริบททางวัฒนธรรมและค่านิยมของสังคมไทยรวมทั้งสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส โควิด-19 มาประกอบการวิเคราะห์เพื่อให้เหมาะสมกับการนำมาใช้ในบริบททางวัฒนธรรมและค่านิยมของสังคมไทย ประการที่ 2 คือแบบจำลองการสนทนากลุ่มแบบออนไลน์ภายใต้บริบททางวัฒนธรรมและค่านิยมของสังคมไทย โดยมีขั้นตอนหลัก 4 ขั้นตอนและขั้นตอนย่อยหรือกิจกรรมที่ต้องดำเนินการรวม 31 กิจกรรมที่นักวิจัยสามารถนำไปเป็นแนวทางในการดำเนินการสนทนากลุ่มแบบออนไลน์ได้ และประการที่ 3 คือ แนวทางการคำนวณค่าใช้จ่ายในการจัดการสนทนากลุ่มแบบออนไลน์ภายใต้บริบททางวัฒนธรรมและค่านิยมของสังคมไทย ซึ่งนักวิจัยสามารถนำไปเป็นแนวทางการคำนวณค่าใช้จ่ายสำหรับการจัดการสนทนากลุ่มแบบออนไลน์ภายใต้สภาวะปัจจุบันและภายหลังการสิ้นสุดของการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส โควิด-19 ได้ สิ่งใหม่ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการในการศึกษานี้จะช่วยให้นักวิจัยสามารถบริหารจัดการดำเนินการสนทนากลุ่มแบบออนไลน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น รวมทั้งสามารถนำเอาแนวทางการคิดคำนวณค่าใช้จ่ายในการสนทนากลุ่มแบบออนไลน์ไปใช้ในการคำนวณค่าใช้จ่ายรวมของโครงการวิจัยได้อย่างแม่นยำมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาครั้งนี้มีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้ (1) นักวิจัยสามารถนำแบบจำลองกระบวนการและขั้นตอนการดำเนินการจัดการสนทนากลุ่มแบบออนไลน์ที่ได้พัฒนาขึ้นมาใหม่ในครั้งนี้ไปใช้ในการวางแผนและดำเนินการจัดการสนทนากลุ่มแบบออนไลน์ภายใต้บริบททางสังคมและค่านิยมไทยและภายใต้การระบาดของเชื้อไวรัส โควิด-19 และภายหลังการสิ้นสุดของการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส โควิด-19 ได้ (2) นักวิจัยสามารถนำแบบจำลองวิธีการคิดคำนวณค่าใช้จ่ายของการจัดดำเนินการสนทนากลุ่มแบบออนไลน์ที่ได้พัฒนาขึ้นมาในครั้งนี้ ไปใช้ประกอบการคิดคำนวณค่าใช้จ่ายของโครงการวิจัย ซึ่งช่วยให้การคิดคำนวณค่าใช้จ่ายของโครงการวิจัยมีความแม่นยำมากขึ้น (3) ในการเลือกแพลตฟอร์มและแอปพลิเคชันที่จะใช้ในการสนทนากลุ่มแบบออนไลน์ควรเลือกรูปแบบที่มีความสามารถเหมาะสมกับโครงการวิจัย ทั้งด้านความสะดวกในการใช้งานและความเป็นมิตรกับผู้ใช้จำนวนมากที่สุด (4) ควรจัดฝึกอบรมการดำเนินการจัดการสนทนากลุ่มแบบออนไลน์โดยใช้แบบจำลองที่พัฒนาขึ้นมาใหม่ รวมทั้งแบบจำลองการคำนวณ

ค่าใช้จ่ายในการจัดดำเนินการสนทนากลุ่มแบบออนไลน์ให้แก่นักวิจัย เพื่อใช้วางแผนและกำหนดงบประมาณในการจัดดำเนินการสนทนากลุ่มแบบออนไลน์ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น (5) ในการเตรียมการเบื้องต้นควรมีการประชุมทีมงานนักวิจัย เพื่อทำความเข้าใจกับแบบจำลองวิธีการจัดการสนทนากลุ่มแบบออนไลน์นี้ รวมทั้งแบบจำลองการคำนวณค่าใช้จ่ายในการสนทนากลุ่มแบบออนไลน์ เพื่อให้ทีมงานได้มีความรู้ความเข้าใจตรงกัน ทำให้ดำเนินโครงการต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (6) ก่อนเริ่มดำเนินการควรจัดการฝึกอบรมเกี่ยวกับการจัดดำเนินการสนทนากลุ่มแบบออนไลน์ตามแบบจำลองนี้ โดยคณะผู้ดำเนินการจัดการสนทนากลุ่มประกอบด้วย นักวิจัย ผู้ดำเนินการสนทนา ผู้ช่วยนักวิจัยด้านการดูแลงานธุรการและความเรียบร้อยของงาน ผู้ช่วยนักวิจัยด้านการจัดบันทึกรายงานและเจ้าหน้าที่ทางเทคนิคซึ่งดูแลระบบที่ใช้ในการประชุมออนไลน์ (7) ควรมีการจัดการฝึกอบรมหรือให้ความช่วยเหลือให้คำแนะนำ ชักชวนความเข้าใจในการใช้แพลตฟอร์มและแอปพลิเคชันที่ใช้ในการสนทนากลุ่มแบบออนไลน์ให้แก่ผู้เข้าร่วมสนทนา เพื่อให้แน่ใจว่าสามารถใช้แอปพลิเคชันได้อย่างเหมาะสม เพื่อให้สามารถเข้าร่วมสนทนากลุ่มแบบออนไลน์ได้ตามที่คาดหวัง (8) สถาบันการศึกษาควรจัดฝึกอบรมการจัดการดำเนินการสนทนากลุ่มแบบออนไลน์ตามแบบจำลองที่พัฒนาขึ้นใหม่นี้ให้แก่อาจารย์ผู้สอนและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สามารถใช้ในการสอนหรือใช้ในการดำเนินการจากการสนทนากลุ่มแบบออนไลน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น (9) สถาบันการศึกษาควรนำเอาแบบจำลองการสนทนากลุ่มแบบออนไลน์ที่พัฒนาขึ้นมาใหม่นี้บรรจุไว้เป็นหัวข้อหนึ่งในการจัดการเรียนการสอนวิชาวิจัยเพื่อให้ นักศึกษาสามารถวางแผนและจัดดำเนินการสนทนากลุ่มแบบออนไลน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (10) สถาบันฝึกอบรมการวิจัยควรนำเอาแบบจำลองการสนทนากลุ่มแบบออนไลน์ที่พัฒนาขึ้นนี้ บรรจุไว้เป็นหัวข้อหนึ่งของการฝึกอบรมการวิจัย เพื่อให้ผู้เข้าอบรมสามารถวางแผนและจัดดำเนินการสนทนากลุ่มแบบออนไลน์ตามแบบจำลองที่พัฒนาขึ้นนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (11) สถาบันฝึกอบรมการวิจัยควรจัดฝึกอบรมการจัดการดำเนินการสนทนากลุ่มแบบออนไลน์ตามแบบจำลองที่พัฒนาขึ้นใหม่นี้ให้แก่อาจารย์ผู้สอนและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สามารถใช้ในการสอนหรือใช้ในการดำเนินการจากการสนทนากลุ่มแบบออนไลน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น (12) เมื่อสิ้นสุดการระบาดของเชื้อไวรัส โควิด-19 ควรจัดให้มีการทบทวนแบบจำลองการจัดดำเนินการสนทนากลุ่มแบบออนไลน์ที่ได้พัฒนาขึ้นมาใหม่นี้อีกครั้งหนึ่ง เพื่อแก้ไขปรับปรุงให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง ซึ่งอาจมีผลให้เกิดการปรับปรุงแก้ไขแบบจำลองการดำเนินการสนทนากลุ่มแบบออนไลน์ให้มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น

รายการอ้างอิง

- เก็จกนก เอื้อวงศ์.(2562). การสนทนากลุ่ม: เทคนิคการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพที่มีประสิทธิภาพ. วารสารศึกษาศาสตร์ มสธ 12(1). 17-30.
- จงกลณี ต้อยเจริญ, นิชกานต์ วงษ์ประกอบ, กฤตกร หมั่นสระเกษ และ ธิดารัตน์ นิมกระโทก. (2563). การรับมือกับไวรัสโคโรนา COVID-19 ในงานสาธารณสุขมูลฐาน. วารสารวิทยาศาสตร์สุขภาพ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์. 4(3), 1-20.
- ธานี กล่อมใจ, จรรยา แก้วใจบุญ และ ทักษิภา ชัชวรัตน์. (2563). ความรู้และพฤติกรรมของประชาชนเรื่องการป้องกันตนเอง จากการติดเชื้อไวรัสโคโรนา สายพันธุ์ใหม่ 2019. วารสารการพยาบาล การสาธารณสุขและการศึกษา, 21 (2), 29-39.
- ประชาชาติธุรกิจ. (2564). ศบค. พบผู้ติดเชื้อโควิดวันนี้(18พ.ค.)เพิ่ม 2,473 ราย ตายพุ่งสูงสุด 35 คน. Online available at: <https://www.prachachat.net/general/news-671293>: retrieved 18 May 2021.

- ปราณี โพธิสุข. (มปป). แนวทางการใช้การสนทนากลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพสำหรับการวิจัยในสถานศึกษาและชุมชน. วารสารสักทอง. Online available at: <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/tgt/article/download/8334/7075/>: retrieved 20 May 2021.
- ปัญญา ชีระวิทย์เลิศ. (2559). เทคนิคการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ที่มีประสิทธิภาพ. วารสารสถาบันวิจัยญาณสังวร, 7(2), 284-289.
- โยธิน แสงวดี. (2549). การสนทนากลุ่ม. วารสารสักทอง. 12(2),2-15.
- วรรณ คุณติลกมล, นิตยา วงศ์ยศ, เพชรรัตน์ เอื้ออภิสิทธิ์วงศ์ และ สติระ เผือกประพันธ์ (2559). การสนทนากลุ่มออนไลน์: ทางเลือกใหม่สำหรับการวิจัยในยุคไทยแลนด์ 4.0. วารสารวิชาการสถาบันวิทยาการจัดการแห่งแปซิฟิก. 2(1). 110-120.
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2010). พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548. Online available at: <http://web.krisdika.go.th/ipads/data/roact001curfew48.pdf>: retrieved 18 May 2021.
- Bazaid, A. S., Aldarhami, A., Binsaleh, N.K, Sherwani, S. & Althomali, O. W. (2020). Knowledge and practice of personal protective measures during the COVID-19 pandemic: A cross-sectional study in Saudi Arabia. PLoS ONE 15(12): e0243695. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0243695>.
- Bozkurt, Y. (2018). Face to Face Versus Online Focus Group Interviews- When, Where, With Whom, For What, Which One. ResearchGate. Online available at: https://www.researchgate.net/publication/328466296_FACE_TO_FACE_VERSUS_ONLINE_FOCUS_GROUP_INTERVIEWS-_WHEN_WHERE_WITH_WHOM_FOR_WHAT_WHICH_ONE:retrieved 19 May 2021.
- Bruggen, E., & Willems, P. (2009). A critical comparison of offline focus groups, online focus groups and e-Delphi. *International Journal of Market Research*, 51(3), 363-381. doi:10.2501/S1470785309200608
- Conroy, K. (2021). Focus Groups. Edward Lowe Foundation. Online available at: <https://edwardlowe.org/focus-groups-2/>: retrived 16 May 2021.
- Davidson, H. (2020). First Covid-19 Case Happened in November, China Government Records Show – Report. Retrieved May 11, 2020, from <https://www.theguardian.com/world/2020/mar/13/first-covid-19-case-happened-in-november-china-government-records-show-report>.
- Flynn, R., Albrecht, L., & Scott, S. D. (2018). Two Approaches to Focus Group Data Collection for Qualitative Health Research: Maximizing Resources and Data Quality. *Internaional Journal of Qualitative Methods*, 17, 1-9. doi:10.1177/1609406917750781
- Gordon, A. R., Calzo, J. P., Eiduson, R., Sharp, K., Siverstein, S., Lopez, E., . . . Reisner, S. L. (2021). Asynchronous Online Focus Groups for Health Research: Case Study and Lesson Learned. *Internaional Journal of Qualitative Methods*, 20, 1-13. doi:10.1177/1609406921990489

- Guner, R., Hasangoglu, I., & Aktas, F. (2020). COVID-19: Prevention and control measures in community. *Turkish Journal of Medical Sciences*, 2020(50), 571-577. doi:10.3906/sag-2004-146
- Hampden-Turner. (1994). *Corporate Culture: How to Generate Organisational Strength and Lasting Commercial Advantage*. London: Piatkus.
- Hofstede, G. (1980). Motivation, Leadership, and Organization: Do American Theories Apply Abroad? *Organizational Dynamics*, 9(1), 42-63.
- Hofstede, G. (1984). *Culture's Consequences: International Differences in Work-Related Values*. London: Sage.
- Joungtrakul, J., & Teeparagul, O. (2012). Social dialogue in Thailand. In C. Perryer & D. Plowman (Eds.), *Business Development in Asia* (pp. 149-156). Broadway, Western Australia: Juniper Press Asia.
- Kite, J. & Phongsavan P. (2017). Insights for conducting real-time focus groups online using a web conferencing service [version 1; referees: 2 approved with reservations] F1000Research 2017, 6:122. doi: 10.12688/f1000research.10427.1
- Komin, S. (1990). *The Psychology of the Thai People: Values and Behavioral Patterns*. Retrieved from Bangkok:
- Kreitner, R. (1998). *Management* (7th ed.). Boston, MA: Houghton Mifflin.
- Lewis, F. & Muzzy, S. (2020). Conducting Virtual Focus Groups. Online available at: <https://www.mdrc.org/publication/conducting-virtual-focus-groups>: retrieved 19 March 2021.
- Lijadi, A. A., & van Schalkwyk, G. J. (2015). Online Facebook Focus Group Research of Hard-to-Reach Participants. *International Journal of Qualitative Methods*, 2015, 1-9. doi:10.1177/1609406915621383
- Moore, T., McKee, K., & McLoughlin, P. (2015). Online focus groups and qualitative research in the social sciences: their merits and limitations in a study of housing and youth. *People, Place and Policy*, 9(1), 17-28. doi:10.3351/ppp.0009.0001.0002
- Murgado-Armenteros, E. M., Torres-Ruiz, F. J., & Vega-Zamora, M. (2012). Differences between Online and Face to Face Focus Groups, Viewed through Two Approaches. *Journal of Theoretical and Applied Electronics Commerce Research*, 7(2), 73-86. doi:10.4067/S0718-18762012000200008
- Oringderff, J. (2004). "My Way": Piloting an Online Focus Group. *International Journal of Qualitative Methods*, 3(3), 69-75.
- Rezabek, Roger (2000). Online Focus Groups: Electronic Discussions for Research [67 paragraphs]. *Forum Qualitative Sozialforschung / Forum: Qualitative Social Research*, 1(1), Art. 18, <http://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:0114-fqs0001185>.
- Richard, B., Sivo, S., Orłowski, M., Ford, R., Murphy, J., Boote, D., & Witta, E. (2018). Online focus groups: A valuable alternative for hospitality research? *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 30(11), 3175-3191. Doi10.1108/IJCHM-11-2017-0715

- Rivaz, M., Shokrollahi, P., & Ebadi, A. (2019). Online focus group discussions: An attractive approach to data collection for qualitative health research. *Journal of Nursing Practice Today*, 6(1), 1-3.
- Rodriguez, K., Schwartz, J. L., Lahman, M. K. E., & Geist, M. R. (2011). Culturally Responsive Focus Groups: Reframing the Research Experience to Focus on Participants. *International Journal of Qualitative Methods*, 10(4), 400-417. doi:10.1177/160946091101000407
- Rupert, D. J., Poehlman, J. A., Hayes, J. J., Ray, S. E. & Moultrie, R. R. (2017). Virtual Versus In-Person Focus Groups: Comparison of Costs, Recruitment, and Participant Logistics. *J Med Internet Res*, 19(3):e80. doi: 10.2196/jmir.6980.
- Schein, E. H. (1992). *Organizational Culture and Leadership* (2nd ed.). San Francisco: Jossey-Bass.
- Stancanelli, J. (2010). Conducting An Online Focus Group. *The Qualitative Report*, 15(3), 761-765. doi:10.46743/2160-3715/2010.1179
- Stewart, K., & Williams, M. (2005). Researching online populations: the use of online focus groups for social research. *Qualitative Research*, 5(4), 395-416. doi:10.1177/1468794105056916
- Sintjago, A. & Link, A. (2012). From Synchronous to Asynchronous: Researching Online Focus Groups Platforms. Cultivating Change in the Academy University of Minnesota. Online available at: https://www.academia.edu/1779184/From_Synchronous_to_Asynchronous_Researching_Online_Focus_Group_Platforms: retrieved 20 May 2021.
- Tay, M. Z., Poh, C. M., Rénia, L., MacAry, P. A., & Ng, L. F. P. (2020). The Trinity of COVID-19: Immunity, Inflammation and Intervention. *Nature Reviews: Immunology*, 20:363.
- Thrul, J., Belohlavek, A., Hambrick, D., Kaur, M., & Ramo, D. E. (2017). Conducting online focus groups on Facebook to inform health behavior change interventions: Two case studies and lessons learned. *Internet Interventions*, 9 (2017), 106-111. doi:10.1016/j.invent.2017.07.005
- Trompenaars, F., & Hampden-Turner, C. (1998). *Riding the Waves of Culture: Understanding Cultural Diversity in Global Business* (2nd ed.). New York: McGraw-Hill.
- Turney, L., & Pocknee, C. (2005). Virtual Focus Groups: New Frontiers in Research. *International Journal of Qualitative Methods*, 4(2), 31-43.
- Worldometer. (2021). COVID Live Update: 164,286,752 Cases and 3,404,813 Deaths from the Coronavirus. Online available at: https://www.worldometers.info/coronavirus/?utm_campaign=homeAdvegas1?%22: retrieved 18 May 2021.
- Zeldenryk, L., Gray, M., Gordon, S., Speare, R., & Hossain, M. (2014). The use of focus groups to develop a culturally relevant quality of life tool for lymphatic filariasis in Bangladesh. *Quality of Life Research*, 2014(23), 299-309. doi:10.1007/s11136-013-0455-0

Zwaanswijk, M. & van Dulmen, S. (2014) Advantages of asynchronous online focus groups and face-to-face focus groups as perceived by child, adolescent and adult participants: a survey study. *BMC Res Notes* **7**, 756 (2014). <https://doi.org/10.1186/1756-0500-7-756>